

## **Kâinat Aynasını Okuyan Âşık Baktığı Her Yerde Bir Hikmet Görür: Garib-Nâme'ye Göre Gümüş Madenin Hikmeti**

**Özlem GÜNEŞ**

İslami İlimler Fakültesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul, TÜRKİYE, ozlem.gunes@izu.edu.tr

### **Öz**

Türk dili tarihinin en önemli kaynaklarından biri olan döneminin sosyal, kültürel ve fikrî hayatına ayna tutan 13. yüzyıl gibi çok erken bir devirde sağlam bir dil şuuruyla yazılan Türkçe'nin sönmeyen güneşi *Garib-nâme*, Kırşehirli âlim, şair, mutasavvıf Âşık Paşa tarafından kaleme alınmıştır. O, Anadolu'nun en buhranlı dönemlerinde Türk milletine yol gösteren bir rehberdir. Eserini bu düşünceden hareketle yazan Âşık Paşa, Batı Türkçesiyle telif edilmiş ilk hacimli eser olan *Garib-nâme*'yi, Türk milletinin hikmetlere ulaşması için Türkçe yazdığını ifade eder. Eser, açıldıkça kubbeleşip genişleyen bir şemsiyeye benzer. 1330 yılında yazılan bu mesnevi, 10.613 beyit olup hendesi bir yapıya sahiptir. Fâilâtün Fâilâtün Fâilün vezninde yazılan *Garib-nâme* on bölümden meydana gelmiştir. Yine her bölüm on kıssaya yer vermektedir. Böylece eserde yüz kıssa veya hikâye bulunmaktadır. Ancak birinci bölümde bir, ikinci bölümde iki, üçüncü bölümde üç olan, böylece onuncu bölümde, on olan hikâyelere yer verdiğinden eserde en azından beş yüz elli konunun anlatıldığını görürüz. *Garib-nâme*, insanı ve dinî -tasavvufî dünya görüşünü merkeze alan bir eserdir. Âşık Paşa eserini yazarken karşısında daima kendisini dinleyen birilerinin olduğunu var sayar ve onlara hitap eder. Çünkü o, gazavatnameler gibi *Garib-nâme*'nin de toplu yerlerde okunacağını ve kalabalıklar tarafından dinlenileceğini düşünmektedir. Bunu dikkate aldığı için, eser oldukça yavaş ilerler, hatta bazen tekrara düşer. Şair, kimi dinî-tasavvufî konuları anlatmaya geçmeden önce konunun akılda daha iyi kalmasını kolaylaştırmak için günlük hayattan örnekler getirir. Kullandığı bu maddi öğeler birer semboldür. Konuları önce semboller ve hikâyelerle anlatarak dinleyiciyi asıl konuya hazırlar. Bu makalenin amacı, kâinat aynasını, zerreden güneşe kadar hikmetleriyle ele alan, kendi varoluş tecrübesini de yansıtan Âşık Paşa'nın, eserinin sekizinci bölümünün yedinci kıssasında yer verdiği “*yedi renkte görünen madenin sekiz muameleden geçmeden elde edilemeyeceğini ve padişahlık tuğrasına layık olamayacağını anlatır işte insanın içi de nuranî bir cevherdir fakat yüce Allah onu sekiz şey ile yaratıp gösterir*” başlık altında gümüş madenin çıkarılma ve işlenme sürecini, insanın manevî tekâmülü ile nasıl ilişkilendirdiğini gözler önüne sermektir. Bu çalışmada Prof. Dr. Kemal Yavuz'un eserin kütüphanelerde mevcut yazma nüshalarını gözden geçirerek hazırladığı, Türk Dil Kurumu tarafından basılan *Âşık Paşa Garib-nâme* (4 cilt) adlı kitap esas alınmıştır. Kâinatı kitabını okumaya yönelik birbirinden güzel hikâyelerin anlatıldığı eseri, günümüz insanı ile farklı açılardan buluşturmak akademisyenlerin ve araştırmacıların en önemli görevlerinden biridir.

**Anahtar Kelimeler:** Âşık Paşa, *Garib-nâme*, Hikmet, Gümüş Madeni.

## The Ashik Who Reads Kâinat Aynası (Universe Mirror) Sees Wisdom Everywhere He Looks: The Wisdom of Silver Mine According to Garib-nâme

### Abstract

*Garib-nâme*, which is one of the most important sources of Turkish language history, reflected the social, cultural and intellectual life of its period, was written with a sound language consciousness during a very early, 13<sup>th</sup> century, and is the sunshine of Turkish language that does not go down, was written by a scholar, poet and Sufi Ashik Pasha who comes from Kırşehir. He guided the Turkish nation during the most depressing times of Anatolia. Ashik Pasha, who wrote his work based on this view, states that he wrote *Garib-nâme*, which is the first voluminous work compiled with Western Turkish, in Turkish for Turkish people to reach wisdom. The work looks like an umbrella which becomes arched and extended as it is opened. This masnavi, which was written in 1330, consists of 10.613 couplets and has a geometrical structure. *Garib-nâme* written in the prosody of “Fâilâtün Fâilâtün Fâilün” consisted of ten chapters. Each chapter includes ten parables. Thus, the work contains a hundred parables and stories. However, we see that at least five hundred and fifty topics are narrated in the work since there are one story in the first chapter, two stories in the second chapter, three stories in the third chapter and thus ten stories in the tenth chapter. *Garib-nâme* is a work which focuses on human and religious-sufistic worldview. While writing his work, Ashik Pasha assumes that there are always some people listening to him, and he speaks to them because he thinks that *Garib-nâme*, like *Gazavatnâme*, would be read in public places and listened by the crowds. Since he takes it into consideration, the work progresses quite slowly and even sometimes falls into repetition. The poet brings examples from daily life to facilitate that the topic is remembered more easily before moving on telling some religious-sufistic topics. These material items he uses are symbols. He prepares the listener for the main topic by telling them with symbols and stories first. The aim of this article was to reveal the processes of extracting and processing the silver mine and how Ashik Pasha, who addressed kainat aynası (universe mirror) with its wisdom from particle to sun and who also reflects his own existence experience, associates it with the spiritual evolution of human, under the title of “*tells that the mine that appears in seven colors cannot be obtained without undergoing eight treatments and cannot be deserving of the sultan's signature, you see, the inside of human is also a shining ore, but Almighty Allah creates it with eight things and shows it*” that he included in the seventh parable of the eighth chapter of his work. The book entitled *Âşık Paşa Garib-nâme* (Ashik Pasha Ghraib-name) (4 volumes), which was prepared by Prof. Dr. Kemal Yavuz by reviewing the existing copies of the manuscripts in libraries and was published by the Turkish Language Association, was taken as a basis. It is one of the most important tasks of academicians and researchers to bring the work, in which beautiful stories for reading the universe book are told, together with today's people from different aspects.

**Keywords:** Ashik Pasha, Ghraib-name, Wisdom, Silver Mine.

## Giriş

14. yüzyılda Anadolu’da gelişen Türk tasavvuf edebiyatının en önemli isimlerinden biri olan Âşık Paşa, *Garib-nâme*’nin konusunu ve malzemesini yaşadığı çevrenin basit şeylerinden seçmiştir. Seçtiği objelere ve hadiselerle verdiği manâlar, yaptığı yorumlar ve çıkardığı dersler *Garib-nâme*’yi orijinal eserler safına sokmuştur (Gülensoy, 1994:156). 730 (1330) yılında kaleme alınan 12.000 beyitlik bu mesnevi, aruzun “fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbıyla yazılmış olup on bölümden meydana gelmiştir. Bazı nüshaların sonunda Âşık Paşa’nın gazelleri de vardır. Dinî, tasavvufî ve öğretici bir eser olan ve halkı eğitmek maksadıyla Türkçe olarak yazılan *Garib-nâme*, Anadolu’da Türk tasavvuf edebiyatının en eski ve tesir dairesi çok geniş olmuş eserlerinden biridir (Kut,1991:2). Sade dili dolayısıyla eser asırlar boyunca çok geniş bir okuyucu zümresine hitap etmiştir. Aynı zamanda metnin Türkçe kaleme alınması ile Türk milletinin anlaması, bilmesi ve öğrenmesi hedef olarak alınmıştır (Yavuz, 1983: 15)

Eserini insan üzerine kurgulayan Âşık Paşa, bütün kainâtı insanda toplanmış görür. On bölümden meydana gelen eserin, her bölümünde de on kıssa yer alır. *Garib-nâme*’nin, bir nizam içinde gittikçe açılması en dikkat çekici özelliğidir. Açılan ve bu açılmada genişleyen, genişleyip büyürken de nizam ve intizamını koruyan, insanı daha ötelere götüren, Âşık Paşa’nın deyimi ile nelerin olduğunu gösteren bir *kâinat aynası* ile karşılaşır ve zerrelere güneşlere yol alır, hikmet ve sırlara kavuşmuş oluruz. Bu durum, şairinin ne derecede geniş bir düşünce ve ibretle baktığını, nasıl bir hayal gücüne sahip olduğunu, ne derecede görüş inceliklerine dikkat ettiğini, ilmi titizliğini ve eserinin orijinalliğini göstermesi açısından da önemlidir (Yavuz, 2000: 12-13).

### *Garib-nâme,*

1. Anadolu Türkçesinde yazılmış Türk edebiyatının XIV. yüzyıldaki en büyük mesnevîsi oluşu,
  2. Telif olup tercümeyle yer vermemesi,
  3. Türk hayat ve yaşayışını en iyi şekilde yansıtması,
  4. Türk kültürünü büyük ölçüde kendinde toplaması,
  5. Genel anlamda devrinin sosyal yönünü vermesi ve hedefler göstermesi,
  6. Tertibi ve konuları işleme açısından bir benzerinin bulunmaması,
  7. Ele alınan konuları çok açık ve sade bir şekilde anlatması,
  8. Anadolu’da gelişecek olan Türk edebiyatı alanında ilk yazılan edebî eserlerden olması ve bu yönü ile edebiyatımızın şekillenmesinde temel eserlerden birini teşkil etmesi,
  9. On dördüncü yüzyıldan beri, her zaman için, Türkçenin önde gelen bir dil hazinesi olması ve şairinin dil şuuruna sahip bulunması,
  10. Nasihat edebiyatımız içinde yer alması,
- gibi yönlerden değerini hiçbir zaman kaybetmeyecek bir eserdir (Yavuz, 2000:6).

### Yöntem

Çalışmamızda Prof. Dr. Kemal Yavuz’un eserin kütüphanelerde mevcut yazma nüshalarını gözden geçirerek hazırladığı Türk Dil Kurumu tarafından basılan *Âşık Paşa Garib-nâme* (4 cilt) adlı kitabı esas alınmıştır. Şairin eserinin sekizinci bölümünün yedinci kıssasında yer verdiği “*yedi renkte görünen madenin sekiz muameleden geçmeden elde edilemeyeceğini ve padişahlık tuğrasına layık olamayacağını anlatır işte insanın içi de nuranî bir cevherdir fakat yüce Allah onu sekiz şey ile yaratıp gösterir*” başlığı altında gümüş madenin çıkarılma ve işlenme sürecinin, insanın manevî tekâmülü ile nasıl ilişkilendirdiği ele alınmıştır.

## Bulgular

Âşık Paşa, sekizinci bölümün yedinci kıssasını kendi ruh hâlini tasvir ederek başlar. Gönül hazinesinin taşıdığı, bu hâlin aklını sarhoş ettiğini ve içinde yanan ateşle gönlünün kaynadığını söyler. Ruh hâlini anlatan şair, metnin devamında akıllı ve uyanık kimseleri tarif eder. Akıllı insan, Allah'ın âlemde yarattıklarına hikmet nazarıyla bakan yerde ve gökte olan her şeyi bulup, her bir işin aslını öğrenip niçin ve neden olduğunu anlayan kişidir (6585-89). Bu tanımdan sonra sözü cevher bahsine getiren Âşık Paşa, paranın değeri ve ekonomik gücünü anlatmak için işe madencilikle başlar (Can, 2007: 188). Akıllı insanların elde ettikleri cevheri sanata dönüştürdüklerini vurgulayıp gizli bir hazine olan madenlerden bahseder. Dünyada sayısız maden ve maden ocağı bulunduğu altını çizen şair, özellikle gümüş madeninin, saf hâle gelinceye kadar geçirdiği merhaleleri anlatacağını ve okuyucunun bu aşamaların hikmetini kavramaya çalışmasını istediğini belirtir.

Şair, saf gümüş elde etmenin sekiz basamağını ele aldıktan sonra insanın özündeki cevhere ulaşmanın yollarını anlatır. Dünya maden, mana mal mülktür. Allah, manayı kâinata saçmış ve o da insanın vücut toprağına karışmıştır. Vücut toprağındaki mana cevherine ulaşmak kolay değildir. Âşık Paşa, saf gümüş ve saf gönül nasıl elde edilir sorusunun cevabını eserinde şu şekilde vermiştir:

### 1. Sultanın İzni/Allah'ın Emri

Maden açabilmek için sultanın iznini almak gerekir. Sultan, kendisine bir hazinenin lazım olduğunu söyler ve ücretini ödeyerek bu işleri takip edecek birini görevlendirir. Böylece o maden ocağı açılır. Sultanın izni olmadan hiç kimse maden ocağı açamaz ve ondan faydalanamaz.

Yohsa sultân desturı olmaz-ısa

Pâdişâhdan bir hüküm gelmez-ise

Kendüzinden kimse ma'din açamaz

Anda nesne yiyemez ü içemez (6602-3)

Gönüllerdeki maden ocağının açılabilmesi ve içindeki gizli hazinenin saçılıp ortaya çıkabilmesi için Allah'ın emri şarttır.

Pâdişâhdan ger bu destûr olmaya

Da'vet eyleñ dip işâret gelmeye (6678)

(Eğer padişahdan izin yoksa; davet eyleyin diye bir işaret gelmez.)

### 2. Hünerli, Becerikli, Marifetli Kişi/Peygamberler ve Veliler

Âşık Paşa'ya göre, saf gümüşü elde edebilmek için yer altındaki cevheri ortaya çıkaracak işi

bilen, hünerli, becerikli; marifetli ve işten anlayan kişiye ihtiyaç vardır. Bu öyle bir kişidir ki cevherin nerede olduğunu, aslını, nasıl elde edildiğini iyi bilir hatta cevher çıkarmak isteyenler onun kapısını çalar. Madenin gerçek işleteni odur; çünkü o, dağlarda olsun, yer altında bulunsun madene ulaşabilen tek insandır.

İş bilendür başa ilten her işi

Çünkü bilmez n'eyleye bilmez kişi (6609)

( Bir işi başarıyla sonuna kadar götüren meseleyi anlayan, ehliyetli insanlardır; çünkü bilmeyen kişilerin elinden bir şey gelmez.)

Allah, manâ cevherini anlayıp bilen peygamberler ve veliler göndermiştir. Halk içinde nerede maden varsa bunlar bilir, arayıp bulurlar. Çünkü cevher bulmakta mahirdirler. Madencinin madeni tanınması gibi ince sırları ve manâ cevherini de bunlar bilirler. Eğer peygamber ve veliler gelmeseydi insanlar bu maden ocağına ulaşamayacaktı.

Gelmeseydi enbiyâ vü evliyâ

Kim de güreydi bizi bu ma'niye

Bunlara ma'lûm bu ma'nî cevheri

Nitekim cevher bilür ol cevherî

Bunlaruñ bu kez gerekdür âleti

Kim elinde yumşag ola her katı (6686-88)

(Eğer peygamberler ve veliler gelmeseydi; bizleri bu ocağa kim ulaştıracaktı. Bu kişilerin ellerinde her zor iş kolay olur.)

### 3. Kazmak İçin Külünk (Kazma) Gerekir /Allah'ın Ayet ve İşaretleri

Gümüş cevherini çıkarmak isteyenlere bir taşçı kazması gerekir. Bu kazmayla toprak ve taş ayıklanacak ve cevher görünür kılınacaktır. Yer altı bir zindan, cevher de bir sultandır. Cevhere ulaşmanın yolu taşı kırıp toprağı eşmekten geçer.

Çünkü üstâdun külingi olmaya

Tag içinde cevhere yol bulmaya (6622)

( Eğer ustanın kazması yoksa, dağ altında cevhere ulaşması mümkün olmaz.)

Madenin, sert ve katı yerde dağ altlarında gizli olması gibi manâ da sağlam gönüllerde bulunur. Onu açmak için doğru alet lazımdır. Bu alet de Allah'ın ayetleri ve işaretleridir. Nasıl dağda

yol açmak ve dağın içindeki madeni dışarı çıkarmak için külüng (kazma) gerekliyse gönül madenin ince manâ sınırlarını dışarı dökmek için hikmet ilmi ile Kur'an ayetleri gereklidir. Peygamberler ve veliler ellerinde sağlam aletleri olduğu için insanların içine girip gönülleri kazmaktadır.

Pes bu âletdür gönül bendin söken

Ma'din eylep ma'niyi daşra döken (6692)

(Gönül, cennetin vasıtası olduğu gibi, hikmet ilmi ile Kur'an ayetleri de o gönülün aletleridir.)

#### 4. Cevher/Doğruluk Cevheri

İnsanların zaman harcıyıp zahmete girmelerinin sebebi yer altındaki cevherdir. Maksat odur. İşçiler yaz kış demeden onu elde etmeye çalışırlar. Toprak altındaki cevher, türlü türlü ve çeşitli renklerde olur; ne renkte olursa olsun hepsi makbuldur. Madenin sırrına vâkıf olan kişi, cevheri yedi türlü renkte görse de onun maden olduğunu anlar ve bilir.

Rengine bakmaz aña cevher gerek

Cevheri anlamaga key er gerek (6632)

(O, renege takılmaz, çünkü ona cevher lazımdır; bunu da anlamak için çok ehliyetli kişi olmak gerekir.)

Halkın cevheri doğrudur. Bu cevherin şahidi de insanların dilinden çıkan sözdür. Bu cevhere sahip olanlar doğruyu ve Hakk'ın emirlerini işitince kabul edip; canlarını da Allah yolunda çekinmeden veren kimselerdir. Âşık Paşa, gümüşün çıkarılma işlemlerinden bahsederken toprak altında her türlü renklerde cevherin bulunduğunu ne renkte olursa olsun hepsinin makbul olduğunu; madenin sırrına vâkıf olanın cevheri yedi türlü renkte görse de onun maden olduğunu anlayacağını söyler. İnsanlar da cevherler gibi çeşit çeşit yaratılmıştır: Türk, Fars, Ermeni, Rum, Zenci, Us, Çerkez, Kıpçak, Kürt ve Moğol. Bu ırkların her birine sırlar verilmiş, bozuk şeyler de gösterilmiştir. Cevher arayan onların dış görünüşlerine değer vermez ve hepsini aynı tutar.

Cevheriler rengine bakmaz olur

Kankı renkde var-ısa cevher alur (6702)

(Cevheri tanıyanlar, bütün renklerde cevher olduğunu iyi bilirler.)

#### 5. Ocak/Velilerin Sohbeti

Topraktan çıkarılan maden, ocağa girer, orada kaynar ve cüruftan ayrılır. Toprak ve moloz kısmı gidince ortaya gümüş adındaki maden çıkar. Gümüş artık yedi renkte değil yalnız bir renkte görünür. Eğer cevher, ocağa düşmeseydi gümüş elde edilmezdi.

Oldur anı cem' iden bir yirde hış

Kim bu cevher anuñ içre ola cûş (6636)

(Madeninin, onu yerli yerince oraya (ocağa) koymasından maksat, cevherin onun içinden kaynatarak akmasıdır.)

Madenin ocakta eritilip cüruftan temizlenmesi gibi insanların gönlü de sohbet meclislerinde temizlenir. Bir kimsenin yolu sohbeğe düşmemişse, hamdır, pişmesi gerekir. Sohbeğe gelenin gönlünün ısınmasına ihtiyaç vardır. Isınsın ki canındaki cevher sızmaya başlasın. İşte bu da aşk ile olur.

Ol erenler sohbetidür göresi

Ya'ni sohbetdür bu âdem küresi (6704)

(Madenin eritilip elde edildiği küre denen ocağa benzer yer velilerin sohbetidir, insanların gönlü orada temizlenir.)

## 6. Ateş/Aşk Ateşi

Âşık Paşa'ya göre toprak ateşin acısını çekmezse, madene hiçbir isim ve hüküm yazılamaz. Ateş, madeni kızdırıp kaynatır ve en sonunda onu tertemiz edince gümüş akmaya başlar. Gümüşü hâlden hâle döndüren ve ilden ile dolaştırır ateştir.

Tâ düşünce oda ol toprak-ıdı

Belki hayvân otlağı bir tag-idi (6646)

(O ateşe atıldığı zamana kadar topraktı; hatta hayvanların otlağı bir dağ idi.)

İnsanları hâlden hâle döndürüp temizleyen ve kibir evinden uzak kılan aşktır. Canları kaynatan, vecde getiren ve insanları kararsız eyleyen aşktır. Kibri uzaklaştırıp alçak gönüllülüğü hâkim kılan aşktır. Toprağın içinden cevheri ayırıp seçen ateş ise aşk da bütün hastalıklardan arı ve temiz olduğu için kime, hangi insana gelirse gelsin, sonunda onu tertemiz eyleyebilir.

'Işk gerek kim kızdura bu cânları

Nitekim od kaynadur ol kânları (6710)

(Ateşin madeni kaynatması gibi, canları kızdıran aşka ihtiyaç vardır.)

## 7. Kurşun/İyi Bir Yaratılış

Şair, ateşte hâlden hâle giren gümüşün içine kurşun konmazsa asla erimeyeceğini ve öz hazinesini kimseye teslim etmeyeceğini söyler. Gümüşü ortaya çıkaran topraktan ayırıp gümüş adını almasına sebep olan kurşundur. Kurşun dökülmeyen gümüş taş gibi kaskatı kesilir. Kurşun, gümüşü yere dökülünceye kadar bırakmaz. Gümüşün saf hâle gelebilmesi için

kurşundan da ayrılması gerekir. Tekrar kaynatılır ve potadan<sup>1</sup> geçirilir. Böylece saf gümüş elde edilmiş olur. Artık padişahın ismini taşımaya lâyık demektir.

Pes yazılır üstüne sultân adı

Mustafâ vü Hâlık u Rahmân adı (6659)

*(İşte o zaman üstüne sultanın adı yazılır; bu Mustafa'dan başka, acıyan ve yaratan Allah'ın adıdır.)*

Aşkın insanlar arasında ünsiyet kurdurması ve temizlenmesi için onların iyi bir yaratılışa sahip olması gerekir. Yüce Allah, Peygamberin ahlâkını kitabında methetmektedir.

*“Ve sen şüphesiz yüce bir yaratılış üzerindesin.”* Kalem 4

Yalnız başına aşk halkı kuru eyler, kaynatıp coşturdukça taştan daha beter şekle getirir. İşte bu noktada imdada iyi yaratılış yetişir. Halkı bağlandığı şeylerden ayırır ve cevher kısmını can içinden alıp dışarı çıkarır. Böylece, kişinin Allah'a bağlılığı, ibadeti, zikri artar; tacı tahtı terk edip şöhretten ve dünyadan kesilip uzaklaşır. Ateş ve kurşun gümüşü, toprak ve cüruftan nasıl ayırıyorsa insan da kibirden, şöhretten kurtulunca cevherleri, asıl görünüşleri can içinden dışarı dökülür.

Yohsa 'ışk yalñuz bu halkı huşk dutar

Kaynadukça kurudur taşdan beter

Hulk-ıla halkuñ bağın bendin söker

Cân içinden cevherin daşra döker

Kopar anda zikr ü tâ'at terk ü baht

Hak yolında terk ider ol tâc u that (6720-22)

## **8. Darb (Madenî Para Basma)/Kalbe Allah Lafzı Yazılır**

Gümüş, saf olunca üstüne sultanın adı yazılır. Sikke olur, akça olur. Ağlayanlar onu görünce sevinirler; sıkıntılar, üzüntüler gider. Ona kavuşan üstünlük kazanır. Gücü, kuvveti artırır. Açları doyurur, çıplakları giydirir.

---

<sup>1</sup> İçinde mâden eritilen, ateş tuğlası toprağı, grafit, porselen, platin gibi ısıya dayanıklı maddelerden yapılmış kap.

Giderir halkdan zamâne şerrini

Halk içinde artuğ eyler ferrini (6664)

(*İnsanlardan devrin kötülüklerini uzaklaştırdığı gibi, onların gücünü kuvvetini de artırır.*)

Şair, gümüşün akçe oluncaya kadar olan yolculuğunu anlattıktan sonra söylediklerinin bir hikâye olduğunu belirtir. Okuyucudan sözlerindeki inceliği görmesini ister. Gümüşün saf oluncaya kadar geçirdiği işlemleri, insandaki cevherin çıkarılmasında da kullanılabileceğini anlatmaya başlar.

İmdi gel bu ‘âleme dutgıl misal

Gör ki ma‘dindür bu dünyâ ma‘ni mal (6671)

(*Şimdi onu bu âleme örnek tutarsan; dünyanın maden, mananın da mal mülk olduğunu göreceksin.*)

Bütün hastalıklarından kurtulan insanın, paranın üzerinde padişah isminin bulunması gibi onun kalbine de Allah adı yazılır. Dünya ve ahirette derecesi yükselir. Yüzünü görenler neşelenir ve bütün dünya düşüncelerinden kurtulur. Dertlilerin gönlünün ilacı olur. Kalbine Allah’ın tuğrası basılı kimseden hem Allah hem de Peygamber razıdır.

Pes bu kez yazlur aña Allah adı

Nitekim akça yüzinde şâh adı (6726)

## Sonuç

Âsık Paşa şahsiyet sahibi insan tipini çizerek maden örneğinden yola çıkar. İnsanın gönül madenindeki mana cevherinin nasıl çıkarılması gerektiğini gümüş madeni üzerinden somutlaştırarak anlattıktan sonra Haşr suresinin 2. ayetini, sözlerine kanıt mahiyetinde söyler. *Fa‘tebirû yâ uli‘l-‘ebsâri 9/2* (Ey akıl ve basiret sahipleri siz bundan ibret alın.)

Şair, yerin ve göğün sayısız kağıt yaprağı olduğunu ve her yaprakta yüz bin dersin yazılı bulunduğunu vurgular. Âlem, mana hazinesinden haber veren üstün bir kitaptır fakat bu kitabın hikmetlerini göreceğ göz, anlayacak akıl, anladıktan sonra da bütün bunlara hayran olup Hakk’ın büyüklüğünü bilecek insan gerekir. Allah incelikleri görmeyi âşıklara ve gönlü doğru olanlara verir.

## KAYNAKÇA

- Can, C. (2007). *Gârib-nâme'de İnsan ve İnsan Tipleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gülensoy, T. (1994). “Âşık Paşa'nın Garib-nâme'sinde Dinî ve Tasavvufî Unsurlar”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(5), 0-0. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/erusosbilder/issue/23738/252819>
- Kut, Günay. (1991). Âşık Paşa. (İSTANBUL). *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 4. Cilt. s. 1-3.
- Yavuz, K. (2000). *Âşık Paşa Garib-nâme*. İstanbul: T.D.K. Yay.
- \_\_\_\_\_ (1983). “XIII-XVI. Asır Dil Yadigarlarının Anadolu Sahasında Türkçe Yazılış Sebepleri ve Bu Devir Müelliflerinin Türkçe Hakkındaki Görüşleri”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Faruk Kadri Timurtaş'a Armağan, S 27, s.9-57, İstanbul.